
POLGÁRI JOG

A HAZAI ÉS KÜLFÖLDI MAGÁNJOG ÉS HITELJOG SZEMLÉJE

Főszerkesztő:

Dr. MESZLÉNY ARTUR

Szerkesztők:

Dr. BECK SALAMON

Dr. VARANNAI ISTVÁN

Kamatproblémák.

Kamat törvényeink mozaikszerű fölépítése mindenkor nehezé tette a kamatszabályok rendszeres áttekintését. Ma pedig, mikor a gazdasági viszonyok gyökeres átalakulása idején ez egzisztenciális érdekeket fedő területtől a jogalkotás egyszerűen megfeledkezett, kikapcsolta rendezése köréből: forrongó, ködbevesző, egészen kaotikus a perspektíva. A régi kamattörvények omladékaí közt kiemelkedik még egy-két alapvető rendelkezés, amelynek kötelező ereje vitatható, de a romok között már hol itt, hol ott felénk mered egy modernebb építmény ötletszerű és félbenmaradt konstrukciója, az egész területet pedig belepí a rendszertelen, szokásjoggá még nem fejlődött százfelé ágazó gyakorlat bozótja.

Akik minden problémakör alakzatait egy centrális kodifikáció tengelyéhez akarják kapcsolni, azok szeretik az 1923:XXXIX. törvényeiket, mint a klasszikus kamattörvények helyébe lépett új kamattörvényt feltüntetni. Pedig ez esetben a jogutódlás minden ismérve hiányzik. A törvény kifejezetten és élesen elhatárolja magát a régi kodifikációtól. Címe szerint is a „pénztartozás késedelmes teljesítése esetében a hitelezőt megillető kártérítésről“ rendelkezik és csupán azon a logikai hidon keresztül, hogy ezt a kártérítést a tőke bizonyos hányadában állapítja meg, jut oda, hogy lényegében kártérítési kamatot konstituál. De tovább nem megy és semmilyen vonatkozásban nem vindikálja azt, hogy a törvényes kamatkütfője kívánna lenni.

A fogalmak tisztasága szempontjából tudnunk kell azt, hogy annak, amit törvényes kamatnak nevezünk, kettős célja és értelme van. Egyrészt meghatározza a kamat mértékét ott, ahol jogszabályaink értelmében kikötés nélkül is kamat jár (1895. évi XXXV. t.-c. 1. §), más-

felől ott, ahol a felek a kamatfizetési kötelezettséget kötötték, de annak mértékét nem fixirozták, a felek által emelt keretbe helyettesíti, ezt a kamatlábat (id. t.-c. 2. §). Utóbbi vonatkozásában tehát nyilvánvalóan szubsidiárius jelentőségű és csupán ott lép fel, ahol a felek másképp nem rendelkeztek, míg előbbi vonatkozásában éppen azon a területen jelentkezik, ahol a felek diszpozíciója hatálytalan. E cogens erejű törvényes kamatnak egyik alfaja a késedelmi kamat, más a kártérítési kamat, amint további szubordinált fajai a perkamat, vagy a gyámi törvény 102. §-ában meghatározott gazdasági kamat.

A jogi biztonsággal elválasztott fogalmi határvonalak azonban a gyakorlatban könnyen összefolynak. A praktikus eredmény szempontjából ez néha nagyon szerencsés megoldás, amint hogy a jog célja nem is az, hogy elvi körvonalalaiban megrajzolt kategóriáit szembe helyezze a praxis eleven formáival, ellenkezőleg az, hogy fogalmi berendezésében is a való élet képét tükrözze. Jelen esetben például a törvény kifejezetten kártérítési kamatot instituál; alapja és magas mértéke cauzájaként a magyar korona értékesökkenése folytán a hitelezőt sújtó kár szolgált. Ha tehát a dogma mindenek felett lebegne, azt kellene vitatnunk, hogy a kártérítési gondolat szerkezeténél fogva az adós csak akkor tartozik ezzel a magas kamattal, ha a hitelezőnek tényleges kára van. Miután pedig a korona stabilitása folytán valorizációs kárt már nem jelezhetünk, az adósnak szabadulnia kellene e kamattól, valahányszor bizonyítást nyer, hogy a hitelező pénzt a késedelem alatt lukratív módon nem gyűnöltesztethette volna. Csakhogy a dogma nem irányítja az életet és a törvény világában nem axiomatikus igazság a „cessante ratione legis cessat lēx ipsa” gondolata. Ha a pénz devalvációja meg is szűnt, a hitelviszonyok beteges elfajulása ma is jelenvaló tény, úgy hogy az eredeti fundamentum elkopásával nem szűnt meg a törvénynek belső indokolásától függetlenül kialakult szükségessége.

A gyakorlat új tartalommal tölti meg a régi kereteket és mikor nem kutatja már azt, hogy a hitelezőnek valorizációs vagy egyéb kára van-e egyáltalán, hanem egyszerűen késedelmi kamatként, sőt perkamatként fogja fel és ítéli meg az 1923. évi 39. t.-c. magas kamatlábat: ezzel a jogi fogalmak szubtilitását nem mozdítja elő, de példáját adja annak, hogy a gyakorlati élet követelményeit kielégítő kodifikáció híján, egy kis jogi zsonglőrösködéssel, egy elavult, de hatályon kívül nem helye-

zett törvény rendelkezéseit, hogy pótolja egy újabb, belső indokolását szintén elvesztett, a jogi fogalmak nem is azonos, csupán rokon területét szabályozó törvénnyel.

Kamatzungelünkben tehát ha nem is legitim szukcesszorként, de más modern kutfő hiján, tényleges szükségből mégis ez a törvény uralkodik. Nagyon gyengén csillogó fárosznak bizonyul azonban, amelynek pislogó fénye a legkitaposottabb tényállások utjait sem képes irányítólag megvilágítani.

Törvényes kamatként bírói gyakorlatunk főketartozás után leggyakrabban a magasabb miniszteriális kamatlábat (most 18%) itéli meg. Kártérítési, késedelmi és perkammat, a praxis szemléletében — mint említettem — összefolynak. De éppen olyan gyakran bukkannak fel ítéleteinkben a jegybanki kamatlábat 2 százalékkal meghaladó „mérsékeltébb“ kárkammat (id. t. 2. §. II. bek.), mint törvényes késedelmi kammat, a mérsékelt kammat és a régi öt százalékos kammatláb közti skála minden fokozata, vagy ismét a klasszikus kamattörvény anakronisztikus késedelmi kamata; és nincs az az elvi magaslat, amelyről nézve valami rendszert tudnánk fölfedezni az ötlet-szerűen jelentkező, divergáló megállapításokban.

Váltóperben is például majdnem minden esetben törvényes kamatként az 1923. évi 39. t.-c. 18 percentjét alkalmazták bíróságaink. Viszont a P. VII. 3355/24. sz. ítélet atavisztikus visszaütésként, tisztán formalisztikus indokolással csupán 6 százalékot ítélt meg, mondván, hogy a váltóadós, aki a törvény értelmében csupán a váltó tartalma szerint felelős, még akkor sem kötelezhető magasabb kammat fizetésére, ha a váltó alapjául szolgált ügyletben magasabb kammat fizetése köttetett is ki (u. az P VII. 4985/25).

A tőke valorizációja mellett az 1923. 39. t.-c. értelmében (3 §) a mérsékelt kárkammat jár, amely azonban a törvényes késedelmi kammat (5%) szintjéig szorítható. Eleinte ez enyhítő szakasz felhatalmazására támaszkodva a bírói gyakorlat szabályt csinált a kivételtől és a VII. tanács pl. konzekvens gyakorlata elvi záróköveként szögezte le, hogy „valorizált tőke mellett csak a törvényes kammat (5%) jár, mert ily esetben a hitelző tőkekövetelését annak kamataival együtt teljes mértékben megkapja“. (PVII 2246/24, 3917, PVIII 3979, PIV 2551/24. sz. ítéletek). A valorizációs különbözet után később hosszú ideig állandóan megítélte a kammatot a Curia (PIV 2026, 2652, 1940/24), és a tőke valorizálása mellett is hajlott a mérsékelt kárkammat megítélésére. Így részben valorizált tőke után 27%-ot (PVII 2480/24.), teljesen va-

lorizált tőke mellett ugyanezt (PII 1882, PIV 2652, 2026/24) valorizálás mellett heti 2% kamatot ítél meg a PIV 3408/24. sz. ítélet.

Ezzel szemben legújabbán a VI. tanács megint ki-mondotta, hogy „átértékelt tőke után csak 5% jár (1425/25)“, a VII. tanács, hogy „valorizált tőkeösszeg után a törvényes késedelmi kamatot meghaladó kamatkártérítés meg nem ítéltető (5189/25)“. Ugyanez a szellem hatja át a PV 3198/25. sz. ítéletet, amely kamatot nem a fölvett vételár valorizált összege után, hanem csak az átértékelés nélkül számított tőke összege után, és pedig a fölvétel időpontjától számítva, állapít meg. Az I. tanács is a jogerős ítélet napjától kamatoztat, mert „a korábbi időre felperes kárpótlást nyert abban, hogy a tőke átértékeltetett“.

II. A törvényes kamatláb terén ködlő homály misztikus sötétsége sűrűsödik, ha továbbhatolva, a jogügyleti kamat világába lépünk. Itt természetesen az érdekelne leginkább, hogy mi az a kamatmaximum, amelynek érvényesítésére még jogsegélyt nyerünk. Centrális jogforrásunk e vonatkozásban még mindig az 1877. VIII. t.-c., amelynek 1., 3., 4. §§ a 8%-nál magasabb kamat érvényesítését meggátolják. Van is felfogás, amely ma is megtagadja még a 8%-nál magasabb kamat jogsegélyét, például a vidéki tkvi hatóságok ennél magasabb kamat bekebelezését elutasítják. Egy másik nézet szintén a törvény változatlan hatályosságát hangsúlyozza, de úgy véli, hogy a 8%-os kamatmaximumra vonatkozó rendelkezései helyébe az 1923. XXXI. t.-c. fonalán előteremtett miniszteriális kamatláb (most 18%) teendő. Ez utóbbi magyarázat nagyon hasonlít ahhoz az okoskodáshoz, amely lelkesen hirdetné, hogy a lóvonat az ideális, a „hatályos“ közlekedési eszköz, éppen csak a ló helyett villanymotorral kell járattani. Az 1877. VIII. t.-c. a 8%-es kamatmaximum híján nélkülöz minden olyan rendelkezést, amelynek érdekében ilyen naivan mesterkélt fikciót felállítani érdemes volna. Különösen, mikor a fikció másik oldalán is sántít. A régi törvény kamatmaximumról kifejezetten a jogügyleti kamat tekintetében rendelkezik, míg a törvényes, nevezetesen a kikötés híján és késedelem esetén járó kamatot — összevetve az 1895. 35. t.-c. reformatórius intézkedésével — évi 5%-ban állapítja meg. Ezzel szemben az 1923. 39. t.-c. 7. §-ában kifejezetten a kikötés híján felszámított kártérítési kamatot szabályozza, úgy hogy gyakorlatunk az előbbieken érintett logikai hézag áthidalásával az utóbbi — törvényes 5% — helyébe plántálta a maga heti 2, majd havi 1½%-es kamatát — min-

dig késedelmi kamatról és nem szerződési kamatról rendelkezve és így teljesen figyelmen kívül hagyva a szerződési kamatot, eo ipso annak maximumát tárgyzó rendelkezéseket. Törvényes és jogügyleti kamatláb két mérőben különböző matéria és nincs az a jogtechnikai csodakonyha, amelyben összekeverni és egyiket a másikba olvasztani, egyiket a másiktól levezetni lehetne. A törvény miniszteri indokolása világosan kijelenti, hogy „a javaslat nem helyezi hatályon kívül az uzoratórvénynek, sem a kamatkikötést korlátozó többi törvénynek a rendelkezéseit, hanem csupán a késedelmi kamatra vonatkozó törvényes rendelkezések helyébe állít fel új szabályokat.“ Nyilvánvaló tehát, hogy az 1923. 39. t.-c., amely egyébként sem tartalmaz rendelkezést a jogügyleti kamat és annak legmagasabb mértéke tekintetében: az 1877. évi VIII. t.-c. kamatmaximumát nem helyezte hatályon kívül.

Egyetlen speciális törvény a „mezőgazdasági hitel megszerzését könnyítő egyes rendelkezések“ ről szóló 1925. évi 15. t.-c. mondja 3. §-ában, hogy a záloglevelek kibocsátásának alapjául szolgáló bizonyos kölcsönök tekintetében a kamatláb magasságát megszorító intézkedések alkalmazást nem nyernek. E szakaszhoz fűződő indokolás szerint a konkrét esetben az 1877. VIII. t.-c. alkalmazását ki kell zárni, mert „a tényleges hitelezési viszonyoknak már nem felel meg és ebben a körben visszaéléstől nem kell tartani“. Tehát a törvényjavaslat szerkesztői megállapítják, hogy a 8%-os maximum elavult intézkedés, de e megállapítás következményeit csupán a speciális törvény tekintetében érvényesítik: további konzekvenciákat pedig a törvényhozás mai napig se vont le.

A törvényhozási hierarchia magaslatán megközelíthetetlen magányosságban sugározna tehát az 1877. VIII. t.-c. imperatív parancsát: a 8%-os kamatmaximumot. De a közmeggyőződés egészséges reakciója az étellel való összhangját elvesztett törvénnyel szemben, mint már oly sokszor, most is elvégezte szükséges munkáját. Mikor gazdasági életünk kutfejből, a Nemzeti Bankból, nemrég még 10—11%-al buzgott — inkább szivárgott — a hitelforrás, mikor az országban évek óta nem jött létre olyan ügylet, amelynek kamatlába az évi 8%-ot meg nem haladná, amikor a jogi közmeggyőződés csengő visszhangjaként a birói gyakorlat is anakronizmusként kezeli a régi kamattörvényeket, mikor végül a bíróság azelőtt 104, most is 18% késedelmi kamatot ítél meg, mivel kapcsolatban önként todul fel az érzés, hogy nem lehet erkölcsellenes, vagy jogtalanak minősíteni a felek sza-

bád akaratával a lejárát előtti időre megállapított olyan kamatlábat, amelyet a lejárát utáni időre maga a törvény rendel el: ki vonhatná kétségbe, hogy a törvénnyel ellenkező szokás keletkezett és hogy az élő jog fáján elkorhadt ágak helyébe a szokásjog friss hajtásokat oltott. A szokás derogativa virtusának, törvényrontó erejének legélesebb formájával, az elavulássalai (desuetudo) állunk itt szemben. A régi jogtétel oly messze maradt el a körötte fejlődő élettől, hogy a szokás teljességgel letördelte minden szankcióját és oly ártalmatlanná tette, hogy ünnepestélyes eltemetése, formaszerű hatályon kívül helyezése is feleslegessé vált.

Erezzük, hogy megállapításunk veszedelmes kérdéseket érint. Halljuk az ellenvetést, hogy a szokás törvényrontó erejének elismerése a jogbizonytalanság és anarchia útját egyengeti. Való is, hogy a desuetudo a jogélet meglehetősen bizonytalanságát idézi elő. Ebből azonban okszerűleg az következik, hogy a törvényhozónak lépést kell tartani az élet fejlődésével, de nem az, hogy ha a reformok elmulasztása folytán a tételes törvény ellenétbe került a jogi közmeggyőződéssel, akkor elfojtsuk az élet jogának egyetlen lehetséges érvényrejtését. Az emberi társadalmak berendezésének legfőbb — minden tételes szabály fölött lebegő — törvénye az észszerű és a helyes. Ahol a törvénynek az ellenkező szokás által való megváltoztatása szükséges és helyes, ott semmiféle elmélet nem fogja az egészséges jogi felfogást meggátolni abban, hogy ezeket a változásokat a gyakorlatban megtegye. Egyébként is ez a korrektívum nem alantas forráshól fakad. Magyar jogász előtt fölösleges a szokásjognak a kútfők hierarchiájában elfoglalt előkelő helyét védelmezni. Nemzeti jogunk a törvénytörő tiszteletben tartása mellett sohasem vetette alá magát a tételes kútfő despotikus uralmának, valahányszor az elvesztette a helyes közmeggyőződésbe kapcsolódó gyökereit. Ilyenkor mohóan szitta magába a szokásjog friss levegőjét — föltéve, hogy azt a jog és az élet eleven sugallata hatotta át.

Másfelől egy pillanattig sem áltathatjuk magunkat azzal, hogy a leromlott törvénytétel helyébe a szokás valóban egyenlő értékű normát teremtetett volna. A jogélet rengétegeiben a szokásjog sohasem olyan biztos iránytű, mint az írott törvény merev, de határozott szava. Amily egységesnek mutatkozott a szokásjog a régi tétel leromlásában, olyan ingadozó és bizonytalan a konstruktív, normatív célkitűzésben. A régi törvény alapja megrendült, az új szemlélet minden irányban áttörte a tételes kereteket és újat keres, de az újdonságban csupán az a

tudat egységes, hogy a régi tétel már fenn nem tartható. Az 1923. évi XXXIX. t.-c. rendelkezéseire utalva — mint említettük, az intézmény fogalmi leltárát összezavarva, de az eredményt tekintve helyes és praktikus meglátással — sokáig az ott foglalt kárkamatot (heti 2%, majd havi 1½%) vitték át a jogügyleti kamat területére és annak mértékét mint egyuttal jogügyleti kamatmaximumot deklarálták. A budapesti tkvi hatóságok például azelőtt heti 2 percent, most havi 1 és ½ percentes kamatot kebeleznek be. A fejlődés iránya azonban gyorsan kiesapott az egyáltalán nem neki szabott mederből, nem igazodik már a miniszteriális kamat mértékéhez. A budapesti törvényszék 21. főlebbezési tanácsa évi 24 százalék kamat bejegyzését rendelte el — évi 18% min. kamattal idején — a következő indokolással: „kir. törvényszék teljes tudatában azon hátrányoknak, melyek a teljes gazdasági szabadság megengedésének következményeiként jelentkezhetnek, mégsem zárkózott el azon álláspont elől, hogy a mai rendkívüli viszonyok mellett a kiköthető kamat mérvét szabályozó korábbi törvények hatálya felfüggesztettnek lévén tekintendő, a felek által kölcsönös megegyezés útján megállapított kamattétel, tekintet nélkül arra, hogy az az 1923. t.-c. alapján kiadott rendeletben meghatározott teljes kártérítés mérvét meghaladja — a kérdés törvényhozási rendezéséig — törvénybe vagy jó erkölcsbe ütközőnek nem tekinthető, ha csak annak mérve már eleve is nyilvánvalóan nem viseli magán az uzsora jellegét“.

Ugyanezen tanács 7165/25. sz. végzése évi 18%-ot állapít meg a hitelező kérelmére, hangsúlyozva, hogy az 1877. évi 8. t.-c. rendelkezései ez idő szerint nem alkalmazhatók, az 1923. évi 39. t.-c. pedig nem szerződéses kamatról, hanem kárkamatról rendelkezik. A PIV 3292/24. sz. határozat tovább megy és a szerződéses megállapodással kikötött kosztkamattal iránti igényt is jogi oldalomban részesíti, mert a kosztkamattal iránti kikötés is lényegében a valutaromlás elleni védekezés egyik eszköze. A valorizáció és a kosztkamattal célbeli analógiáját állapítja meg és kikötés folytán az utóbbit meg is ítéli a PIV 4893/24. sz. ítélet. A kosztkamattal jogerősen kiköthető, mondja a PIV 4893/24. sz. ítélet. Végül a Curia effektív dollártartozás után heti 1% kikötött kamatot is megítélt, mondván, hogy az ilyen megállapodás a kamattérítés terén az okirat kelte idejében kialakult szokással nem ellenkezik, sem jó erkölcsökbe, sem pedig jogszabályba ütközőnek nem tekinthető és így joghatályos.“ (PVI 6632/24).

Ugy vagyunk, mint a turista, aki magas fenyők

között lassan emelkedő szerpentinutakon halad. Egy fordulónál hirtelen tisztásra ér és mikor körülnéz, meglepetve látja, hogy szédületes magasságokban jár és hogy azt a kis dombot, honnan elindult feneketlen szakadék választja már el tőle. Biróságaink recens gyakorlata az öncsalás erős színezésével mondható csupán a kamatmaximum gondolatát reformáló és továbbfejlesztő gyakorlatnak. A valóság az, hogy mikor a jogügyleti kamatot elhatároló ítéletek egyértelműleg a „kölsönös megegyezés tiszteletben tartását“, a kamatfizetés terén „beállott tényleges szokásokat“ állítják fel az érvényesség próbakövéül, ott nyugodtan állíthatjuk, hogy a desuetudo rozsdája nemcsak az 1877. VIII. t.-c. 8%-os kamatmaximumát helyezte hatályon kívül, de magát a kamatmaximum intézményét is kikezdette.

III. Nem akarván a birói gyakorlat előbb említett azon hibájába esni, hogy t. i. csupán konstatálja, hogy a régi törvények hatályban nincsenek, de nem ad megnyugtató választ arra, hogy mik azok a jogszabályok, a melyek érvényessége kétségtelen, miután végigtalálva a *lex lata* mezején, nem tudtam egységes elvet fölfedezni a divergens intézkedések közt, legalább körvonalaiban szeretnék utalni azokra a gondolatokra, melyeket egy sürgösen aktuális kamattörvény e kaotikus joganyagban, a kodifikáció erejével érvényre juttatni hivatott.

De *lege ferenda* is két irányban ágazik el a kérdés: a törvényes kamatláb megállapítása és az ügyleti kamat elhatárolása felé.

○ A törvényes kamatláb nagysága a gazdasági érdekek mérlegelésével állapítandó meg. Semmi esetre sem lehet olyan magas, hogy a gazdaságilag gyöngébbet a törvény imperatív szankciójával szolgáltatassa ki a tőke erejének, de nem is lehet olyan alacsony, hogy a rosszhi szeműek késedelmes adósnak konjunkturális nyereséget juttasson és ezzel törvényes kedvezéssel csábítson a nem fizetésre. A kamatláb mértékének megállapítása is egyike tehát azoknak a problémáknak, amelyeket a jog megoldani hivatott, annak ellenére, hogy lényegében nem jogi tartalmu érdekek kiegyensúlyozásáról lehet csak szó. A legnagyobb feladatok ezek, mikor a probléma rengetegében legtávolabbról sem csillog valami jogi alapigazságvilágossága és mikor a törvény, amelytől végső eredményben nem kompromisszumot, hanem igazságot várunk, ezt az igazságot éppen csak az ellentétes érdekek kiegyenlítésében tudja megjelentetni. Ez az egyensúlyi helyzet éppen komponenseinek rezgése, változása következtében változó, relativ, ezért a törvényes kamatláb megállapítá-

sa a jövőben nem történhetik az örökérvényesség olyan méltóságával, amely az 1895. 35. t.-c.-ből hangzik felénk. Már a Tj is érzi ezt, mikor célszerűnek látta ennek meghatározását gyorsabban revideálható külön törvény számára fenntartani. Ilyen külön kamattörvény — amelynek aktualitását az előadottak jelzik — is csak akkor lesz megfelelően rugalmas, ha az alapvető elvek kodifikációja mellett, a keret kitöltését a hajlékonyabb és gyorsabb rendeleti kutfőre bizza. A törvényes kamatláb — úgy vélem — a mindenkori országos kamatláb (Nemzeti Bank kamata) felett 2% lehetne és negyedévenként előre megállapított számszerű mértékét a törvényes felhatalmazás keretében kibocsájtott miniszteri rendelet hirdetné ki.

A szerződési kamatláb megállapításánál elvileg a felek akarata irányadó. Kánonjogi gondolatok fonalán azonban európai jogrendszerünk egészébe beleszövődött a kamatmaximum intézménye, az az elv, hogy uzoratórvények mellett a magánjogi törvény is elhatárolja a vonalat, amelyen túl a kamat érvényesítéséhez jogsegélyt nem nyújt, miután a maximum átlépését a tőke erejével való gazdaságellenes visszaélésnek minősíti.

Nemzeti jogunk III. Ferdinánd 1647. évi dekrétumában a maximumot 6%-ban állapítja meg. Az 1868. évi 31. t.-c. ellentétben a XVIII. században kelt uzoratórvényekkel a kamatmaximumot eltörölte, a szerződő felek korlátlan szabadságát engedte érvényre jutni. A törvény árnyékában felhurjanzott visszaélések irtására az 1877. VIII. t.-c. a maximumot 8%-ban állapítja meg, amely intézkedés kufői erejét nézve, a kifejtettek szerint ma is formailag fennálló tételes jogunknak tekintendő.

De lege ferenda nem kétséges, hogy a 8%-os kamatmaximumot hatályában fenntartani, helyesebben ahhoz visszatérni ma és a közeljövőben nem lehet. Másfelől azonban gazdasági leromlásunk, a nemzeti vagyon veszedelmesen kóros eloszlása idején, az életfenntartás ösztöne kényszerítőleg vezeti meggyőződésünket arra, hogy a magánjogi alany nem lehet többé az orthodox liberális iskola öncélja, a magánjogi cselekvés nem az egyén önző boldogulásának fékezhetetlen eszköze, hanem minden magánjogi tevékenység a közösség javainak gyarapításával, vagy csökkentésével, a közigazdasági élet hasznos vagy helytelen irányba terelésével jár és éppen ezért az egyetemes érdek magasságából vizsgálendő felül. Viszont ha a jelen viszonyok között kétségtelen, hogy a kamatmaximum intézménye fenntartandó, nyilvánvaló az is, hogy a kamatláb mértékének elhatárolásánál liberális, széles, a hitelélet versenyének fág teret nyújtó latitüdeöt kell al-

kalmaznunk. Nem szabad szem elöl téveszteniünk, hogy a hitelezőnek rendszerint éppen oly üzleti tevékenysége a pénzkölcsön nyújtása, mint a gazdának vagy kereskedőnek termékei vagy áruja eladása: ha megütközünk azon, hogy e vonatkozásban maximáljunk, következetes, hogy ha már egyéb okoknál fogva a pénzzel kereskedő üzletvitelébe avatkozunk is, azt óvatosan és módjával tegyük.

Jogérzetünket hiába kérdezzük, hol cövekeljük le a tilalomfát jelentő korlátot: választ erre csak az élet, a gazdasági praxis adhat. Az élet utal arra, hogy a kamatláb korlátozása, másfelől szigorú leszorítása közt lényegbevágó különbség van: az előbbi határt szab a gazdasági erők károssá fajuló csapongásának, az utóbbi azok szabad fejlődését csirájában dermedzti meg. Minden olyan törvényes intézkedés viszont, amely a gazdasági élet szabadon fejlődő formáit a maga papirosbetűi által emelt korlátok közé akarja szorítani, veszedelmes, legjobb esetben meddő eredményre jut. Vagy áttereli a tisztességes forgalmat a titkos, álarcos zugügyletek mellékutcajába, vagy végső esetben eléri azt a negatívumot, hogy a gazdaság egyik ágát megfojtotta. Semmi esetre sem képes a jogviszonynak azt a pozitív oldalát szabályozni, hogy a törvényes olcsó kamattal ugyanannyi pénz vagy áru álljon rendelkezésre, mint a gazdasági erők versenyében kialakult természetes kamatláb mellett. Szóval az alacsonnyá szorított kamatmaximum hatása sohasem fog az adósok helyzetének könnyítésében jelentkezni, hanem a hitelező — nálunk különösen a nagyon várt külföldi hitelező — elkedvetlenedésében, visszariasztásában, végeredményben a hitelélet megbénulásában.

A megoldást keresve induljunk ki abból, hogy a törvényes kamatláb az az egyensúlyi pozíció, amelyet a kamatláb ingája a hitelező és adós érdekeinek eredőjeként elfoglal. E pozíciótól csak egy lépés választ el annak a vonalnak meghatározásáig, amelynek széléig a hitelező érdekszférája felé kilenghet még az inga, anélkül, hogy ez érdek érvényesítését méltánytalannak, vagy erkölcstelennek tartanók. A törvényes kamatláb felett öt százalék jelezne véleményem szerint a jelen viszonyok között a kamatmaximum vörös vonalát, amelyen túl jogsegélyt a törvény nem adna. A kérdést kodifikáló kamattörvény, amint azt a törvényes kamat meghatározása tekintetében jeleztem, csupán az elvet szögezze le, a törvényes kamathoz hozzáadható százalék mértékét itt is a

törvényes felhatalmazás keretében időnkint kibocsájtott miniszeri rendelet hirdeté ki.

IV. Az előadottak után úgy érzem, nem lehet kétséges, hogy a kamatkérdések törvénnyel való rendezése a gazdasági és jogélet elsődrendű követelése. Más problémák tekintetében még folyhatik a vita arról, hogy mi a helyesebb, célszerűbb: a törvény, amely határozott szavával rendet, nyugalmat teremt, ha talán sablonos megoldásaival sokszor fel is áldozza a bizonyosság kedvéért a konkrét igazságot, vagy a bírói gyakorlat, a szokásjog érzékeny, szertecsapongó, bizonytalanságot teremtő, de a konkrét tényállást hajlékonyabban fedő, az egyéni igazságot könnyebben megközelítő jurisdicciója. Kodifikáció vagy szokásjog, bizonyosság vagy igazság: ezek a jelszavak örökös harcaikat vívhatják a jogélet egyéb vidékein. De ha van *terrenum*, ahol a közigazság és az egyén igaza, az átlagszükséglet és a konkrét hiány kielégítése egyaránt csupán az egységes szabályozás a szilárd és nyugodt jogbizonyosság eredményeként jelentkezhetik — úgy nyilvánvalóan a kamatkérdések komplexuma ez.

Dr. Varannai István.

Richesse oblige.

A XX. ik század jogtörténetének tanúsága szerint a vagyon szerepe a magánjogban nagy átalakuláson ment keresztül. A klasszikus jog és régebbi magánjogunk is operál ugyan a vagyon fogalmával különösen, midőn speciális vagyoni jogi kérdések elbírálása merül fel, pl. a *peculium*, különvagyon, ágivagyon, csődvagyon esetében, azonban a kötelmi jogban a vagyoni kérdések rendszerint a legvégére, a behajtási eljárásra maradtak fenn.

Az alábbiakban a vagyonnak egy szembevetendő *positio változására* akarunk rámutatni, arra a jelenségre, hogy a vagyon az utolsó felvonásbeli szerepéből folyton előbbre kerül és már a kötelelem keletkezésénél, de különösen a kötelelmek tárgyának meghatározásánál mindig nagyobb és nagyobb szerepet játszik. Ebben a vonatkozásban sokszor oly döntő tényálladási elem, hogy bizonyos esetekben — persze egyéb tényállás mellett — kötelezettség csak akkor keletkezik, ha a fél egyuttal vagyonnal is bír. Viszont a kötelezett fél vagyoni viszonyainak változása a kötelelem tárgyának változását: emelését vagy